

LATVIJAS MĀKSLAS AKADEMIJA

**VILHELMS PURVĪTIS
EIROPAS MĀKSLAS AINAVĀ:
VEIKUMS,
LAIKMETS UN MANTOJUMS**

Zinātniska konference

2022. gada 16.–17. septembrī

Referātu tēzes

LATVIJAS MĀKSLAS AKADĒMIJA

**VILHELMS PURVĪTIS
EIROPAS MĀKSLAS AINAVĀ:
VEIKUMS, LAIKMETS UN MANTOJUMS**

**Zinātniska konference
2022. gada 16.–17. septembrī**

Referātu tēzes

**Latvijas Mākslas
akadēmija**

Zinātnisko konferenci rīko
Latvijas Mākslas akadēmija
sadarbībā ar
Latvijas Nacionālo mākslas muzeju

Norisi atbalsta Latvijas Kultūras ministrija
valsts pētījumu programmas
“Latvijas kultūra – resurss valsts attīstībai” (2020–2022)
projektā “Kultūras kapitāls kā resurss Latvijas ilgtspējīgai attīstībai”
(Nr. VPP-KM-LKRVA-2020/1-0003)

Rīcības komiteja:

Kristiāna Ābele (Latvijas Mākslas akadēmija),
Aija Brasliņa (Latvijas Nacionālais mākslas muzejs) un
Agita Gritāne (Latvijas Mākslas akadēmija)

Attēlā:

Vilhelms Purvītis plenērā Mārcienā. 1943. Jāņa Maršāna foto
Latvijas Mākslas akadēmijas Informācijas centra krājumā

Tēzu krājuma sastādītāja un redaktore: Kristiāna Ābele

Dizains: *Al Secco*

Izdevējs: Latvijas Mākslas akadēmija

2022

ISBN (print) 978-9934-541-89-6

ISBN (pdf) 978-9934-541-90-2

Latvijas Mākslas akadēmija
2022. gada 16.–17. septembrī

Konference

VILHELMS PURVĪTIS EIROPAS MĀKSLAS AINAVĀ: VEIKUMS, LAIKMETS UN MANTOJUMS

Norises vieta: Latvijas Mākslas akadēmijas (LMA)
2. korpuss Rīgā, Kalpaka bulvārī 13 (ieeja no pagalma)

PROGRAMMA

Piektdiena, 16. septembris

9.45–10.00 Atklāšana un ievadvārdi: LMA rektors **Kristaps Zariņš**,
LMA padomes priekšsēdētājs **Valts Ernštreits** un
LMA Mākslas vēstures institūta direktore **Kristiāna Ābele**

10.00–11.30 Pirmā sēde. Vada Kristiāna Ābele

10.00 **Eduards Kļaviņš**. Pa formai vai pret. Vilhelma Purviša
otas triepiena autonomijas attīstība

10.30 **Liene Visendorfa**. Ieskats Vilhelma Purviša gleznu uzbūvē

11.00 **Indra Tuņa**. Meistara rokraksts.
Ieskats Vilhelma Purviša izmantotajos krāsu materiālos,
pigmentos un to sajaukumos

11.30–12.00 Kafija un sarunas

12.00–14.30 Otrā sēde. Vada Agita Gritāne

12.00 **Dace Lamberga**. Vilhelma Purviša darbība
mākslas izglītībā

12.30 **Sanita Oše**. Blūma skola un Vilhelma Purviša fenomens

13.00 **Baiba Vanaga**. Vilhelms Purvītis kā jauno
mākslinieču skolotājs

13.30 **Kristīne Ogle**. Vilhelma Purviša ieguldījums
pedagoģiskajā darbā. Mazāk zināmie skolnieki.
Teodors Paulovics

14.00 **Žanete Grende, Elīna Kursīte**. Kas ir tavi septiņi gudrie?

14.30–15.30 Pusdienu pārtraukums

15.30–17.30 Trešā sēde. Vada Aija Brasliņa

- 15.30 **Kristiāna Ābele.** “Purvītis ir viņa vārds”.
Latviešu gleznotāja veikums Rietumeiropas izstādēs
19.–20. gadsimta mijā
-
- 16.00 **Ginta Gerharde-Upeniece.** Latviešu mākslas izstāde
Jeu de Paume muzejā Parīzē (1939).
Francijas kultūrpolitikas konteksts
-
- 16.30 **Māra Lāce.** Muzeja direktors. Nejausība, aicinājums,
misija? Kā šodien vērtējam Vilhelma Purvīša devumu
kā Rīgas pilsētas mākslas muzeja vadītājam
-
- 17.00 **Jānis Kalnačs.** Kā Purvītim klājās Baigajā gadā?
-
- 17.30–18.00 Kafija un sarunas.
Došanās uz Latvijas Nacionālo mākslas muzeju
-
- 18.00–19.00 Pastaiga Latvijas Nacionālā mākslas muzeja izstādē
“Purvītis” kopā ar kuratori **Aiju Brasliņu**

Sestdiena, 17. septembris

10.00–11.30 Ceturtā sēde. Vada Kristiāna Ābele vai Agita Gritāne

- 10.00 **Edīte Parute.** Vilhelms Purvītis. Mākslinieka tērpsšanās
stils – laikmeta vizuālās kultūras naratīvs
-
- 10.30 **Signe Grūbe.** Vilhelma Purvīša pozīcija mākslas laukā –
mākslinieka personība mākslas socioloģijas
pētniecības jomā
-
- 11.00 **Signe Irbe.** Miervalža Ķemera mākslas biedrības leģenda
par Otrajā pasaules karā zudušajiem Vilhelma Purvīša
darbiem: kritisks izvērtējums
-
- 11.30–12.00 Kafija un sarunas
-
- #### 12.00–13.30 Noslēguma sēde. Vada Kristiāna Ābele
- 12.00 **Helēna Demakova.** Ainava Latvijas laikmetīgajā mākslā
-
- 12.30 Purvītis un viņa māksla mūsdienu pasaulē: Diskusija
-

IEVADS

Pēterburgas Ķeizariskās mākslas akadēmijas students, ainavista Arhipa Kuindži meistardarbnīcas audzēknis, starptautiski pazīstamākais Baltijas provinču gleznotājs 19.–20. gadsimta mijā, Rīgas pilsētas mākslas skolas vadītājs līdz Pirmajam pasaules karam, Mākslas akadēmijas izveidotājs jaunajā Latvijas Republikā, pirmais rektors un Dabasskatu meistardarbnīcas vadītājs, Rīgas pilsētas mākslas muzeja direktors, Latvijas Universitātes Arhitektūras fakultātes vispārējo mākslas darbnīcu organizators un Latvijas mākslas izstāžu rīkotājs ārzemēs – vairāk nekā pusgadsimtu ilgajā darbā kopš mākslas studiju sākuma Vidzemes zemnieku dēls Vilhelms Purvītis (1872–1945) veidoja divus būtiskus Latvijas mākslas vēstures laikmetus. Viņa veikums kļuva par vienu no galvenajām asīm nacionālās glezniecības tapšanā un jaunās valsts mākslas institucionālajā attīstībā, bet iesniedzās arī totalitāro okupācijas varu periodā, kad mākslinieka dzīve noslēdzās un liela daļa viņa mūža darba aizgāja bojā Otrā pasaules kara beigās.

Turpinot Purvīša 150 gadu jubilejas pasākumu virkni, Latvijas Mākslas akadēmijas un Latvijas Nacionālā mākslas muzeja (LNMM) sadarbībā sarīkotā konference aicina paraudzīties uz Vilhelma Purvīša veikumu un viņa laikmetu kā daudzu pētnieku interešu sastapšanās lauku. Sešpadsmit referātu autori daudzpusīgi pievērsīsies Purvīša gleznieciskajai izteiksmei no triepiena variācijām un gleznu struktūras līdz pigmentiem un to savienojumiem, aplūkos viņa pedagoģisko veikumu gan kopskatā, gan paralēlu norišu dinamikā, skolas atzarojumos un feministiskā rakursā, izsekos gleznotāja darbības starptautiskajiem maršrutiem 19.–20. gadsimta mijā un 30. gadu beigās, atskatīsies uz viņa veikumu muzejniecībā un kultūras diplomātijā, izgaismos 1940.–1941. gada padomju okupācijas faktoru mākslinieka liktenī, analizēs Purvīša vizuālo tēlu modes vēstures ainā un viņa darbību no mākslas socioloģijas skatpunktiem, šķetinās sarežģītu autorības fikciju, iezīmēs jaunu sākumu mākslinieka dzimto māju vēsturē un vedinās ieraudzīt Purvīša mantojuma saturisko

apvērsumu kā viņa tradīcijas pēctecības izpausmi Latvijas laikmetīgajā mākslā. Tomēr ir skaidrs, ka referātu tēmas aptver tikai mazu daļu no iespējamā loka, liekot apzināties šo tikšanos kā kopīgu pieturu tās dalībnieku ceļā pie Purvīša un ar Purvīti. Citējot viņa paša rakstīto par ceļu uz mākslu, tas “ir garš un gala tam vispār nav”. Kolīdz gājējam “šķiet, ka pie apvēršņa saskatāms viņa mērķis, tas, tuvāk pienākot, izrādās pagaisis vēl lielākā tālumā”, taču būtiskākais ir saglabāt mērķa apziņu un uzticību savam aicinājumam.

Kristiāna Ābele

PA FORMAI VAI PRET. VILHELMA PURVĪŠA OTAS TRIEPIENA AUTONOMIJAS ATTĪSTĪBA

Eduards Kļaviņš

1. Gleznotāju otas triepieni, individuālā un virzieniskā specifika, instrumentālās attiecības ar tēlojuma, ekspresijas vai vēstījumu funkcijām ir pašsaprotami mākslas vēstures pētījumu un interpretācijas objekti. Šai aspektā Vilhelma Purvīša gleznu pētnieki un pētnieces (Jānis Siliņš, Oļģerts Saldavs, Tatjana Kačalova, Kristiāna Ābele) ir daudz darījuši un darījušas. Papildinot Purvīša gleznu faktūras interpretāciju, iespējams vēl pievērsties triepiena autonomijas izmaiņām zināmajā gleznotāja mantojumā.

2. Artikulēta triepiena pašvērtība konstatējama jau Purvīša studiju un patstāvīgajos gadsimtu mijas gadu darbos, kad mimētiskais tēlojums kļuva aizvien gleznieciskāks un triepieni "pa formai" ieguva sensuālas koloristiskas un faktūras vērtības. Vienlaikus otas raksta autonomija atklājas kā jūgendstila biomorfisms, kas atsevišķos gadījumos pārvērties par dramatisku emociju rosinātāju. Impresionisma un puantilisma pieredzes pārņemšana Rēveles posmā izpaužas triepienu sistematizācijā, ietojot "pa formai" klātus, īsi iegarenus un punktveidīgus tā paveidus.

3. Šī tehnika kļūst būtiska neoklasisko ainavu posmā ap 1910. gadu un piedalās ideālo "latvisko" ainavu konstruēšanā. Punktojumi mērķtiecīgi lietoti "pa formai", imitējot biezas un caurspīdīgas lapotnes, vilnišus, kūstoša ledus vižņus un citus motīvus, kā arī vienlaikus regulāri, sistemātiski apaļojot lapotņu skupsnas vai rindojojot horizontālās līnijās ledus gabaliņu un lapu virknes.

4. Neoklasiskais triepienu rindojums saglabājas daudzos salīdzinoši tradicionālos 20. gs. 20.–30. gadu gleznojumos. Meklējumu jomā otas raksts dažādojas, tā autonomija neapšaubāmi pieaug. Svarīgākais variants ir triepiens kā ekspresīvas dinamikas un dramatisma paudējs. Tipiskākā versija ir ritmiska pagarinātu triepienu kārtošana pa diagonālēm, pretstatot triepiena pašvērtīgo "dzīvi" noturīgai tēloto objektu (ēku, koku) statikai un gleznojot "pret formu". Radikālākos gadījumos slīpi vai dažādos virzienos taisni vilkts, laužts vai līkumots triepiens kļūst par subjektīvas un vispārējas deformācijas līdzekli.

5. Nosakot Purvīša otas raksta autonomijas attīstību, jāņem vērā viņa daudzpusība, stilistiski atšķirīgu gleznojumu darināšanas vienlaicība un datējumu trūkums. Tomēr apzinātie darbi ļauj šo evolūcijas vektoru shematiski iezīmēt. Purvīša triepiena ekspresijas epizodiskais kāpinājums jūgendstila ietvaros nebija nejaušs, un vēlākā eiropēiskā klasiskā modernisma rosinājumu gados tas turpinājās, savienojoties ar gleznotājam vienmēr ļoti svarīgajām stabilas tektonikas vērtībām.

IESKATS VILHELMA PURVĪŠA GLEZNU UZBŪVĒ

Liene Visendorfa

Vilhelma Purvīša radošais mantojums ir nebeidzamu pētījumu objekts, jo vienmēr pastāv iespēja atrast jaunu kontekstu iepriekš izdarītajiem secinājumiem. Nelielais zināmo gleznu skaits un daudzie viltojumi ierobežo salīdzināšanas iespējas un liek apšaubīt lielu daļu pieejamās informācijas.

Piedaloties jubilejas izstādei “Purvītis” paredzēto gleznu atlasē Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā, kļuva skaidrs, ka ļoti noderīga būtu plašāka krājumā esošo Vilhelma Purvīša darbu izpēte, ko izstādes sagatavošanas laikā arī bija iespējams veikt. Tika izmantotas fizikāli optiskās izpētes metodes, pēc vajadzības lietojot UV gaismu, IS reflektogrāfiju un atsevišķām gleznām arī rentgenogrāfiju. Tas ļāva labāk izprast tehnoloģiskos paņēmienus un darba gaitu no pamatnes sagatavošanas līdz pabeigtai kompozīcijai.

Jau no paša sākuma izpētes gaitu pavadīja Roderiha fon Engelharta (*Roderich von Engelhardt*) trāpīgais Purvīša radošā procesa apraksts: “Tā bieži gleznā pārvietojas gan kāds mūra gabals, gan koka stumbrs, gan kāds mākonis no vienas vietas otrā, līdz kamēr tas pilnīgi ietilpst gleznas visumā.” (Sk.: Engelhardt R. von. V. Purvīts cittautiešu gaismā. *Dzimtenes Vēstnesis*. 1911. Nr. 5. 7. (20.) janv.) Tiekšanās pēc pilnības un ilgstoša iesākto darbu labošana ir raksturīga vairumam izstādē skatāmo gleznu, to skaitā lielai daļai studiju, kas šķiet uzgleznotas vienā seansā. Papildinājumu un labojumu apjoms ir atšķirīgs – no nedaudziem triepieniem un darba parakstīšanas līdz kompozīcijas izmaiņām, kas saskaņā ar gleznu dziļākajos slāņos.

Par Vilhelma Purvīša darba metodēm un glezniecības tehnoloģiju ir sastopama fragmentāra informācija arī rakstītos avotos, taču tā ne vienmēr sakrīt ar izpētē konstatējamo. Tam par iemeslu varētu būt gan izteikumu autoru neuzmanība, gan arī fakts, ka liels darbu skaits ir zudis, un nav izslēgts, ka tieši zudušie darbi atbilst rakstiski fiksētajām skolnieku un citu laikabiedru atmiņām.

Šobrīd izpēte ir sākuma stadijā un nepretendē kļūt par pētījumu, kas jebkad tiks pabeigts, taču iespēja nemiņīgi atklāt jaunus faktus un ievietot tos esošajā kontekstā ir daudz saistošāka par noslēgtu darba posmu.

MEISTARA ROKKRAKSTS. IESKATS VILHELMA PURVĪŠA IZMANTOTAJOS KRĀSU MATERIĀLOS, PIGMENTOS UN TO SAJAUKUMOS

Indra Tuņa

Ikvienam cilvēkam raksturīgs savs rokraksts, domāšanas veids un ieradumi. Tieši tāpat ir ar mākslinieka rokrakstu – gan ieradumu izvēlēties noteiktas krāsas mākslas darba radīšanai, gan paņēmieniem veidot to sajaukumus, lai iegūtu vēlamās krāsu nianšes un toņus.

Mākslas darbu autentiskuma noteikšana ir komplicēts, zināšanās un pieredzē balstīts process, kura pamatā ilgstoši bijusi mākslas zinātnieku spēja un prasme kā ekspertiem pazīt mākslinieka triepienus, kompozīcijas veidošanas principus un citas nianšes. Mūsdienu tehnoloģiju attīstība palīdz papildināt mākslas zinātnes secinājumus ar detalizētiem, materiālzinātnē balstītiem pētījumiem. Šodienas iespējas ļauj ieskatīties gleznojuma struktūrā un izmantotajos krāsu materiālos līdz smalkākajiem pigmentu graudiem, noteikt to sastāvu, novērtēt izcelsmi un atbilstību konkrētam laikposmam un autoram. Labas izšķirtspējas mikroskopija, paraugu stratigrāfiskā izpēte, mikroķīmiskās reakcijas, emisijas spektrālā analīze, rentgenfluorescentā spektroskopija un Ramana spektroskopija ir tikai dažas no metodēm, kuras izmantojamas detalizētai krāsu materiālu izpētei un identifikācijai.

19. gs. beigās un 20. gs. sākumā lielākā daļa zināmo dabisko un sintētiski ražoto pigmentu jau ir pieejami gleznotājiem. Tikai atsevišķi pigmenti krāsu paletei pievienojas 20. gs. 20. gados. Tāpēc, strādājot ar minētā laikposma autoru darbiem, tīru krāsu pigmentu identifikācija vairs neļauj gūt pārliecību par konkrētu gleznu piederību pie noteikta mākslinieka veikuma un izpētes procesā pamatuzmanība jāpievērš individuāliem krāsu jaukšanas ieradumiem.

No 2001. līdz 2022. gadam ir veikta krāsu materiālu izpēte vairāk nekā 100 Vilhelma Purvīša darbiem – gan tādiem, kuru autentiskums bijis neapšaubāms, gan gleznojumiem, kuri pretendējuši uz viņa autorības atzīšanu. Izpētes ilgums un apjoms ir palīdzējis izprast meistara

krāsu paleti, atpazīt mākslinieka iecienītākos pigmentus telpas, formas un objektu gleznošanā un īpašos paņēmienus smalku, niansētu akcentu veidošanā. Viss minētais sniedzis iespēju saskatīt, kā laika gaitā mainās Purvīša krāsu materiālu izvēle un veidojas māksliniekam raksturīgais “rokraksts”, kas vienlaikus ir ļoti pazīstams un grūti atkārtojams.

VILHELMA PURVĪŠA DARBĪBA MĀKSLAS IZGLĪTĪBĀ

Dace Lamberga

Meistara mūža misija – jauno gleznotāju izglītošana. Pēterburgas Ķeizariskās mākslas akadēmijas profesora Arhipa Kuindži paraugs. Pirmie audzēkņi – Emīlija Gruzīte, Ķederts Eliass. Purvīša darbība Rīgas pilsētas mākslas skolā. Nākamie klasiskā modernisma novatori – Aleksandrs Drēviņš, Jēkabs Kazaks, Gustavs Klucis, Eduards Lindbergs, Romans Suta, Erasts Šveics, Valdemārs Tone, Konrāds Ubāns; reālisti – Jānis Ansons, Jēkabs Bīne, Jānis Cielavs, Nora Drapče, Hermanis Grīnbergs, Bronislavs Kondrāts, Otomārs Nemme, Oto Pladers u. c. Ubāns kā ainavas žanra turpinātājs.

Vilhelms Purvītis – Latvijas Mākslas akadēmijas rektors un Dabasskatu meistardarbnīcas vadītājs. Akadēmijas izglītības principi, progresīvie klašu pasniedzēji Eliass, Tone un Ubāns. Ekonomiskās krīzes izraisītās problēmas 1931. gadā. Konflikts ar Figurālās glezniecības meistardarbnīcas vadītāju Jāni Robertu Tillbergu. Purvīša labvēlīgā attieksme pret talantīgajiem studentiem. Topošo novatoru atbalstīšana (Kārlis Padegs, Kārlis Neilis). Akadēmijas absolventu dalība latviešu mākslas izstādēs ārzemēs (Ansis Artums, Nikolajs Breikšs, Arvīds Egle, Eduards Kalniņš, Valdis Kalnroze, Kārlis Neilis, Arijs Skride, Arnolds Spalviņš, Edgars Vārdaunis u. c.). Darbu iepirkumi Čehijā, Dānijā, Lielbritānijā, Lietuvā, Somijā.

Dabasskatu meistardarbnīcas beidzēji: Eduards Kalniņš, Valdis Kalnroze, Ansis Artums, Nikolajs Breikšs, Arvīds Egle. Tumši pelēcīnātās krāsu gammas (Jānis Jablovskis, Oskars Kalējs, Arnolds Spalviņš u. c.) un ekspresīvākas pieejas (Pāvils Puzins, Edgars Vārdaunis, Jūlijs Viļumainis u. c.) pārstāvji. Stilistiskie sekotāji (Kārlis Melbārzdīs, Arijs Skride, Jānis Pūpols u. c.).

Purvīša nopelni Latvijas Mākslas akadēmijas radošā prestiža veidošanā.

BLŪMA SKOLA UN VILHELMA PURVĪŠA FENOMENS

Sanita Oše

19.–20. gadsimta mijā Rīgā vidējā līmeņa mākslas izglītību varēja iegūt vairākās mācību iestādēs. Viena no tām bija 1895. gadā Venjamiņa Blūma (*Вениамин Блюм*) dibinātā Zīmēšanas un gleznošanas skola. Savā mācību iestādē Blūms centās kopt paša Pēterburgas Mākslas akadēmijā apgūtos principus un metodes. Tomēr daudziem viņa skolniekiem par iedvesmas avotu kļuva Vilhelma Purvīša plenēriskā ainavu glezniecība. Tas radīja spriedzi attiecībās ar pedagogu, pat novedot līdz dažu talantīgu audzēkņu izslēgšanai no skolas.

20. gadsimta sākumā aktualizējās ideja par Rīgas pilsētas pārvaldībā esošas mākslas skolas dibināšanu. Uz šo statusu pretendēja gan Blūma skola, gan Elizes fon Jungas-Štilingas (*Elise von Jung-Stilling*) skola. Argumentu cīņā iesaistījās gan vietējā prese, gan atbalstītāji Pēterburgas akadēmijā. 1906. gadā Rīgas pilsēta savā pārziņā pārņēma Jungas-Štilingas skolu, bet Blūmam nācās piekāpties. Pirmajos Rīgas pilsētas mākslas skolas pastāvēšanas gados tā nespēja līdzvērtīgi konkurēt ar Blūma skolu, kuras popularitāti noteica gan pieejamā mācību maksā, gan nostabilizējusies reputācija. Blūma audzēkņi saņēma atzīnīgākus vērtējumus skolas izstādēs, kamēr Pilsētas skola tika kritizēta gan par nemotivētu elitārismu, gan kvalitatīvas izglītības trūkumu. Situācija mainījās, kas par Pilsētas skolas direktoru 1909. gadā kļuva Purvītis. Kādreizējā netiešā konkurence nu izvērtās kā divu skolu, divu atšķirīgu pedagoģisko metožu sāncensība, svaru kausiem pamazām nosveroties par labu Purvīša vadītajai skolai. Lai arī nav saglabājušies ne vienas, ne otras skolas audzēkņu saraksti, zināms, ka vairāku skolnieku biogrāfijās minamas abas mācību iestādes. Visbiežāk, pavadījuši dažus mēnešus vai gadus Blūma skolā, viņi devās jaunos meklējumos uz Pilsētas mākslas skolu. Rīgas pilsētas mākslas skolai arvien straujāk uzplaukstot Purvīša vadībā, Blūma skolas attīstības trūkums iezīmējās kā lejupslīde.

Pasaules kara laikā, 1915. gadā, abas skolas tika slēgtas un evakuētas uz Pēterburgu (Petrogradu). Neviena no tām evakuācijā neturpināja

darbu. Atgriezušies Latvijā, abu skolu vadītāji saskārās ar dažādām grūtībām, kas liedza atjaunot to darbību. Blūms jau 1920. gadā mira, atmiņu skicēs un apcerēs palikdams galvenokārt kā aizejošās mākslas un mākslas pedagogijas pārstāvis, bet Purvītis turpināja aktīvu radošo un pedagogisko darbību, veidodams Latvijas augstākās mākslas izglītības sistēmu.

VILHELMS PURVĪTIS KĀ JAUNO MĀKSLINIEČU SKOLOTĀJS

Baiba Vanaga

Kā liecina avoti, nozīmīgais ainavists un daudzu topošo gleznotāju skolotājs Vilhelms Purvītis nav bijis visai augstās domās par sieviešu pievēršanos mākslinieka amatam. Tā, piemēram, viņa vadītās Latvijas Mākslas akadēmijas Dabasskatu meistardarbnīcas audzēknis Mārtiņš Krūmiņš savās trimdas almanahā “Latvju Māksla” (1989, Nr. 15) publicētajās atmiņās par Vilhelmu Purvīti atzinis, ka “sevišķi stingrs prasībās viņš bija pret puīšu cilvēkiem; pret meitiešiem daudz iecietīgāks, jo tās uzskatīja par elementu, kas ātri apprecas un nozūd”. Arī Purvīša veiktās Rīgas pilsētas mākslas skolas refomas raksturojumos pamanāmas norādes uz jaunā vadītāja vēlmi samazināt sieviešu skaitu skolā, kas bija mantojums no tās izveidotājas Elīzes fon Jungas-Štilingas (*Elise von Jung-Stilling*) laikiem.

Tomēr Vilhelma Purvīša audzēkņu vidū gan viņa privātajā studijā un Rīgas pilsētas mākslas skolā 20. gadsimta sākumā, gan Latvijas Mākslas akadēmijā starpkaru periodā bija gana daudz interesantu topošo mākslinieču, kas atstājušas meistara ietekmē gleznotus darbus un/vai dalījušās atmiņās par savu skolotāju. Agrīnajā periodā kā nozīmīgākā jāatzīmē Elze Šuharte (*Else Schuchardt*, 1878–1958), kas pie Purvīša papildinājusies pēc Rīgas pilsētas mākslas skolas absolvēšanas un 20. gadsimta otrajā desmitgadē savus darbus eksponējusi gandrīz visās Baltijas mākslinieku savienības izstādēs. Savukārt viņa vadītajā Latvijas Mākslas akadēmijas Dabasskatu meistardarbnīcā visā tās pastāvēšanas laikā mācījušās gandrīz 20 topošās mākslinieces, no kurām kā pirmā akadēmiju absolvēja Irma Rozenfelde (1896–?) 1930. gadā, bet vēlāk viņai sekoja Margrieta Celmiņa (1897–1983), Vera Šteinerte (1909–1992), Mirdza Briede (1910–1990), Dagne Dzene (1907–1972), Marga Lielkraste (1911–2003) un citas.

Referātā tiks iezīmēta Vilhelma Purvīša laikabiedru atmiņās un citos avotos pamanāmā attieksme pret māksliniecēm, sniegts ieskats zināmajos faktos par viņa audzēknēm, tuvāk iepazīstinot ar spilgtākajām no tām.

VILHELMA PURVĪŠA IEGULDĪJUMS PEDAGOĢISKAJĀ DARBĀ. MAZĀK ZINĀMIE SKOLNIEKI. TEODORS PAULOVICS

Kristīne Ogle

Vilhelma Purvīša dzīves un mākslas mantojuma neatņemama sastāvdaļa ir viņa audzēkņi, kam viņš daudz pedagogiskās karjeras gadu garumā sniedzis padomus un atbalstu. Kā zināms, Latvijas Mākslas akadēmijas Dabasskatu meistardarbnīcā mācījās pārsvarā ļoti talantīgi un čakli studenti. Daudziem no tiem dažādu apstākļu dēļ dzīves ceļš izveidojās visnotaļ sarežģīts, un līdz ar to arī mākslas pasaulē viņu vārdi līdz pat šai dienai ir maz zināmi.

Viens no tiem ir **Teodors Paulovics** (1912–1971), kura veikumu nepieciešams aktualizēt un iekļaut Latvijas mākslas vēstures kopainā. Kartogrāfa darba pienākumi vācu okupācijas laikā ietekmēja mākslinieka turpmāko dzīvi. No 1945. līdz 1956. gadam ar brāļa Augusta un mākslinieka Miervalža Ķemera atbalstu viņš slēpās, vēlāk bija pakļauts represijām. Šie apstākļi lielā mērā noteica to, ka Teodora Paulovica darbi neparādījās centrālajās mākslas skatēs; viņš tos demonstrēja savās darba vietās Rīgā un republikāniskajās izstādēs ārpus galvaspilsētas. Šodien pieejamais mākslas mantojums (ap 1000 pabeigtu gleznu, studijas, skices) runā par mākslinieku kā izcilu Vilhelma Purvīša skolas turpinātāju. Ainavu gleznojumos, kuros aptverti visi gadalaiki un visdažādākās Latvijas vietas, mākslinieks uzskatāmi sekojis sava pasniedzēja norādījumiem un radījis vērtības, kuras nostāda viņu līdzās visnotaļ pazīstamiem šī loka māksliniekiem. Konferencē paredzēts iepazīstināt interesentus ar Teodora Paulovica biogrāfijas faktiem un mākslas darbiem, skatot tos plašākā kontekstā.

KAS IR TAVI SEPTIŅI GUDRIE?

Žanete Grende, Elīna Kursīte

Imanta Ziedoņa fonds “Viegli” 2021. gada decembrī saņēma ziedoju-
mu no muzeju mārketinga un muzeju kultūrpolitikas speciālistes Mar-
grietas Lestrādenas (*Margriet Lestraden*) – Vilhelma Purvīša bērnības
mājas “Vecjauži”, lai izveidotu tur muzeju. Ņemot vērā iedzīvotāju lielo
interesi par mākslinieku viņa 150. dzimšanas dienas kontekstā, tika no-
lemts izveidot pagaidu brīvdabas izstādi, kamēr notiek rekonstrukcijas
darbi un Vilhelma Purvīša mājas–muzeja satura radīšana.

Brīvdabas izstādes pamatjautājumu, lai izprastu Vilhelma Purvīša
personību, izvēlējamies no dzejnieka Imanta Ziedoņa pieredzes, pētot
cilvēka rakstura šķautnes: “Kas ir tavas dzīves septiņi cilvēki, kuri tevi
ir veidojuši?” Pētniecības rezultātā nonācām pie Vilhelma Purvīša dzī-
ves septiņiem cilvēkiem, kuri brīvdabas izstādes radošās komandas –
Žanetes Grendes, Elīnas Kursītes un Jāņa Holšteina-Upmaņa – ieskatā
ir veidojuši Vilhelmu Purvīti kā personību.

Referāta mērķis ir apskatīt izstādes rašanās un veidošanas procesu,
kā arī izgaismot šo septiņu izvēlēto laikabiedru lomu Purvīša mūžā.

“PURVĪTIS IR VIŅA VĀRDS”. **LATVIEŠU GLEZNOTĀJA VEIKUMS** **RIETUMEIROPAS IZSTĀDĒS** **19.–20. GADSIMTA MIJĀ**

Kristiāna Ābele

1898. gadā, kad pa Vācijas pilsētām ar Sergeja Djaģiļeva (*Сергей Дягилев*) gādību ceļoja krievu un somu mākslas izstāde, tās pieturās un apskatos pirmo ievēribu ārpus Krievijas impērijas guva Pēterburgas Ķeizariskās mākslas akadēmijas godalgots pērnā gada absolvents, kura vārda un uzvārda rakstības variācijas dažādās kombinācijās – *Basile, Guillaume, Wilhelm / Purvit, Purwit, Purwitt, Pourvit, Pourwit, Pourvite* – 19.–20. gadsimta mijas Rietumu izdevumos līdzās citiem šķēršļiem joprojām apgrūtina spožas un reizē noslēpumainas starptautisko panākumu epizodes izzināšanu latviešu gleznotāja Vilhelma Purvīša biogrāfijā, vienlaikus padarot šo nodarbi par aizraujošu erudīcijas spēli – mākslas vēstures detektīvstāstu.

Djaģiļeva sarīkotajai turnejai sekoja bronzas medaļa par Purvīša akadēmijas diplomdarbu “Pēdējie stari” Pasaules izstādes Krievijas ekspozīcijā Parīzē 1900. gadā. Divus nākamos gadus latviešu ainavista darbus varēja sastapt dažādās Rietumu lielizstādēs, turklāt 1901. gadā plaša kolekcija ceļoja pa Vācijas pilsētu mākslas galerijām, to publikai atklādama pārsteidzoši smalku ziemas gleznotāju, kura veikums tika atzinīgi salīdzināts ar slavenu skandināvu laikabiedru radītiem dabas noskaņu attēlojumiem. Šis Baltijas mērogiem vērienīgais un savrupais izrāviens ne tikai viesa patriotisku un nacionālpatriotisku lepnumu Purvīša tautiešos un novadniekos, bet arī pamazām izraisīja kolēģu skaudību. Referātā iecerēts parādīt, kā viņa gleznu ārzemju maršruti un to atbalsis izskatās pašreizējā pētnieciskās rekonstrukcijas stadijā, noteikt, ko šī informācija un vērtējumi sniedz mākslinieka un viņa laikmeta mantojuma izpētē, piedāvāt minējumus par starptautiskās zvaigžņu stundas šķietami pēkšņo beigu iemesliem, kā arī norādīt uz tiem šī izpētes virziena jautājumiem, kuri pagaidām nav atrisināti.

Papildus klātienē darbam Berlīnes bibliotēkās un sarakstes ceļiem lielākā daļa referāta ārvalstu avotu atrasti tiešsaistes resursos –

Berlīnes Valsts bibliotēkas periodikas portālā *ZEFYS* (<http://zefys.staatsbibliothek-berlin.de>), Heidelbergas Universitātes digitālās bibliotēkas Mākslas zinātnes nodaļā (<https://www.ub.uni-heidelberg.de/helios/fachinfo/www/kunst/digilit/>), Saksijas digitalizēto kultūras un zinātnes kolekciju portālā (<https://sachsen.digital/>), Austrijas digitālajā periodikas bibliotēkā (<https://anno.onb.ac.at/>), Belvedera digitālajā bibliotēkā (<https://digitale-bibliothek.belvedere.at/>), Francijas Nacionālās bibliotēkas portālā *Gallica* (<https://gallica.bnf.fr/>), starptautiskajos portālos *archive.org* un *eupeana.eu*, kā arī citās vietnēs.

LATVIEŠU MĀKSLAS IZSTĀDE *JEU DE PAUME* MUZEJĀ PARĪZĒ (1939). FRANCIJAS KULTŪRPOLITIKAS KONTEKSTS

Ginta Gerharde-Upeniece

Līdzās mākslinieka karjerai, sabiedriskiem pienākumiem un atbildīgiem amatiem mākslas dzīves organizācijā (Latvijas Mākslas akadēmijas rektors, Rīgas pilsētas mākslas muzeja direktors) kā būtisks pieņesums jānovērtē Vilhelma Purviša devums latviešu mākslas izstāžu veidošanā un kultūras diplomātijā. Viņa kuratora (tolaik – ģenerālkomisāra) darbs atzīmējams gan pirmajā valsts kultūras reprezentācijā Stokholmā (1927), gan virknē nozīmīgu izstāžu Eiropā 20. gadsimta 30. gados, bet jo sevišķi kā starptautisks panākums ir akcentējama latviešu mākslas skate muzejā *Jeu de Paume* Parīzē no 1939. gada 27. janvāra līdz 5. martam.

Francijas valsts tradīcija ir pozicionēt sevi kā intelektuālu kultūras un zinātnes centru, kas ne tikai veic divpusējas apmaiņas, propagandē franču mākslu un līdz ar to ietekmē pasaules kultūras ainu, bet arī piedāvā Parīzi par mākslas tribīni citu nacionālo skolu jaunatklājumiem. Latvijas mākslas izstādes organizācija 1939. gadā iekļāvās kopējos Francijas kultūrpolitiskajos uzstādījumos un muzeja *Jeu de Paume* izstāžu politikā. 20. gadsimta 20.–30. gados muzejs direktora Andrē Dezaruā (*André Dezarrois*) vadībā uzņēma izstādes no Beļģijas (1923, 1935), Šveices (1924, 1934), Rumānijas (1925), Kanādas (1927), Austrijas (1927, 1937), Zviedrijas (1929), Polijas (1930), Portugāles (1931), Itālijas (1935), Spānijas (1936), Katalonijas (1937), ASV (1938) un citām zemēm.

Latvijas izstādi *Jeu de Paume* muzejā vērtēja kā vienu no augstvērtīgas profesionālas mākslas paraugiem par Eiropu plašākā kontekstā. Pārstāvēt mūsu valsts nacionālo mākslu uz Parīzes internacionālās skatuves, Vilhelms Purvītis godam piepildīja savu kuratora misiju.

MUZEJA DIREKTORS. NEJAUŠĪBA, AICINĀJUMS, MISIJA? KĀ ŠODIEN VĒRTĒJAM VILHELMA PURVIŠA DEVUMU KĀ RĪGAS PILSĒTAS MĀKSLAS MUZEJA VADĪTĀJAM

Māra Lāce

Nozīmīga Vilhelma Purviša aktīvās dzīves daļa bija saistīta ar Rīgas pilsētas mākslas muzeju (RPMM), par kura direktoru viņš strādāja vairāk nekā divdesmit gadus, ar savu personības spēku un autoritāti būtiski ietekmējot muzeja attīstību un virzību no samērā šauras, pilsoniskai videi domātas kultūras iestādes ar ierobežotu sabiedrisko skanējumu līdz vērienīgai kultūras institūcijai neatkarīgās Latvijas valsts un tās galvaspilsētas kultūrvidē.

Purvītis kļuva par RPMM direktoru sarežģītajā 1919. gadā, amatā nomainot Vilhelmu Neimani (*Wilhelm Neumann*), kurš bija atbrīvots no pienākumu veikšanas. Savukārt Purvītis pats amatu zaudēja 1940. gada 1. jūlijā, jo, sākoties padomju okupācijai, reorganizācija neizbēgami skāra arī RPMM. Nacistiskās okupācijas laikā muzejs no jauna pārgāja pilsētas pārziņā un Purvītis vēlreiz tika iecelts par muzeja direktoru, palikdams šajā amatā līdz savai aizbraukšanai uz Vāciju 1944. gada rudenī.

Vērtējot Purvīti kā muzeja direktoru, jāatceras, ka viņa uzdevumi muzejā bija saistīti ar konceptuālu jautājumu risināšanu un galveno darbības līniju noteikšanu. Varam apgalvot, ka divdesmit gadi, ietverot neatkarīgās Latvijas valsts dzimšanu, veidošanos un nostabilizēšanos, RPMM dzīvē Purviša vadībā bija viens no ražīgākajiem periodiem. Muzejs bija kļuvis par nozīmīgāko mākslas krātuvi Latvijā, par vietu, kas spēja rosināt mākslas aktuālos procesus. Purviša mērķtiecīgā un gudrā vadība ļāva paveikt sekojošo:

- kritiskās un sarežģītās vēstures situācijās saglabāt muzeju un tā kolekcijas;
- atjaunot Pirmā pasaules kara un Latvijas Neatkarības kara gados daļēji postīto muzeja ēku, nostabilizēt saimniecību;

- likt pamatus kvalitatīvai latviešu nacionālās mākslas kolekcijai muzejā, kur blakus redzamāko mākslinieku darbiem iepirka arī jaunāko autoru sniegumu;
- dot iespēju muzeja telpās rīkot aktuālās izstādes, padarīt muzeju par dzīvā mākslas procesa vietu;
- nostiprināt muzeja prestižu sabiedrībā un veidot abpusēji auglīgu un veiksmīgu sadarbību ar pilsētas administratīvo vadību.

KĀ PURVĪTIM KLĀJĀS BAIGAJĀ GADĀ?

Jānis Kalnačs

Referātā tiks detalizēti apskatīta Vilhelma Purviša dzīve un darbība PSRS okupētajā Latvijā 1940.–1941. gadā. Šajā laika posmā padomju vara būtiski izmainīja viņa darba un dzīves apstākļus. Nepilnus 70 gadus veco latviešu mākslas patriarhu atlaida gan no Rīgas pilsētas mākslas muzeja direktora, gan no Latvijas Universitātes Arhitektūras fakultātes vispārējo mākslas darbnīcu vadītāja amatam. To var saistīt arī ar viņa cienījamo vecumu. Tomēr profesors turpināja vadīt Latvijas PSR Mākslas akadēmijas Dabasskatu meistardarbnīcu.

Purvītis līdzdarbojās pārmaiņās Mākslas akadēmijā, bija iekļauts Latvijas PSR Mākslinieku savienības orgkomitejā. Viņa ainavas eksponēja pirmajā padomju Latvijas mākslas izstādē 1941. gadā, un droši vien tās tiktu iekļautas tēlotājās mākslas izstādē Latvijas PSR mākslas dekādē Maskavā, kas hitleriskās Vācijas uzbrukuma PSRS dēļ palika nesārīkota. Padomju varas attieksme pret cariskajā Pēterburgas Mākslas akadēmijā izglītību ieguvušo Vilhelmu Purvīti nebija klaji noliedzīga.

Būtiskākais pavērsiens, kas ietekmēja viņa un viņa radošā veikuma likteņus, bija plašā dzīvokļa un darbnīcas Aspazijas bulvārī 8 (tagad 28), kur Purvītis dzīvoja un gleznoja kopš 20. gs. 20. gadu vidus, zaudēšana konkrēti nezināmu un, iespējams, vairs neizdibināmu iemeslu dēļ 1940. gada 25. oktobrī. Nozīmīgu Purviša gleznu un viņa kolekcijas daļu pārveda uz Jelgavu, kur tā droši vien gāja bojā, nacistiskajai Vācijai un PSRS armijai sīvi spēkojoties par kādreizējo Kurzemes metropoli 1944. gada vasarā.

Tikai 1941. gada rudenī, apmēram gadu pēc aiziešanas no Aspazija bulvāra mājokļa, Purvišu ģimene apmetās krietni mazākajā nomaļās Kazarmu ielas 6. nama 5. dzīvoklī, netālu no Lielajiem kapiem. Tajā viņi uzturējās, līdz gleznotājs dažas dienas pirms padomju armijas atgriešanās nolēma doties bēgļu gaitās un savas atlikušās gleznas aizsūtīt uz Vāciju. Visticamāk, ka padomju varas gadā piedzīvotais bija starp iemesliem, kas Purvīti pamudināja izšķirties par šādu rīcību. Turklāt pagrūti iedomāties vācu okupācijas laikā ievērojami eksponētā mākslinieka atzinīgu pieņemšanu padomju Latvijā pirmajos pēckara gados, viņam paliecot dzimtenē.

VILHELMS PURVĪTIS.

MĀKSLINIEKA TĒRPŠANĀS STILS – LAIKMETA VIZUĀLĀS KULTŪRAS NARATĪVS

Edīte Parute

Simt piecdesmitā gadadiena kopš Vilhelma Purvīša dzimšanas šodienas skatam paver mākslinieka atstāto mantojumu, to izgaismojot arī vesela laikmeta vizuālās kultūras zīmju ainā.

Nereti mākslinieka veikuma, kā arī radošo un sabiedrisko sasniegumu fonā pēdas atstāj personīgā vizuālā tēla glabātais stāsts. Nevar izslēgt, ka ap to veidojās noteikta laikmeta estētikas kategoriju, ideju kopuma un radošuma vizualizēta čaula. Tolaik tā varēja attīstīties vīriešu klasiskās garderobes vadlīniju gaismā un ciešā kopsolī ar stilu vēstures tendencēm Eiropā. Purvīša laikmeta hronoloģiskajā ietvarā iezīmējās klasiski noturīga, taču arī dramatiska laika līnija eiropiešu tērpsanās paradumos: no vēlā Viktorijas laikmeta līdz jūgendstilam, kā arī starpkaru posma *Art Deco* periodam un Otrā pasaules kara gadiem.

Kāds ir Purvīša personīgā stila nospiedums laikmeta liecību krātuvē? Vai mākslinieka tērpsanās stils varēja kļūt par sava laika vizuālās kultūras naratīvu atspoguļojumu, viņa iekšējās pasaules izpaudumu? Vai tajā bija atšķirības, kuras pamanīja laikabiedri? Kāds ir bijis Purvīša publiskais tēls un kā viņš tērpsās privātā vidē? Referente tiecas sniegt atbildes uz minētajiem jautājumiem, apkopojot fotoportretos, figurālos un portretu gleznojumos, tēlniecībā un laikabiedru atmiņās ierakstīto informāciju, kas tiek kontekstualizēta ar noteikta laika Eiropas modes parādībām. Ieskicējot šo ainu, referāta autore izgaismo sabiedrībā pazīstamas radošas personības individuālā stila uztverei būtiskos atslēgas elementus. Laikmeta fonā tie atklājas mazāka mēroga stila komponentos – pozā, skatienā, apģērba krāsas un tekstūras saspēlē, apdarē, aksesuāros u. c.

Personības atklāsmei izmantoti Rietumu jaunākajos teorētiskajos apcerējumos dotie metodoloģiskie ietvari, tostarp modes teorētiķes Annas Holanderes (*Anne Hollander*) personas tēla analīzes paņēmieni, kā arī modes vēsturnieces Ingridas E. Mīdas (*Ingrid E. Mida*) "lēnās aplūkošanas" metode laikmeta vizuālās kultūras naratīvu uztveršanā un interpretācijā. Tēla analīzē iederīgi ir arī mākslinieka laikabiedru un skolnieku (Oļģerta Saldava, Kārļa Miesnieka, Arvīda Egles u. c.) atstātie vēstījumi.

VILHELMA PURVĪŠA POZĪCIJA MĀKSLAS LAUKĀ – MĀKSLINIEKA PERSONĪBA MĀKSLAS SOCIOLOĢIJAS PĒTNIECĪBAS JOMĀ

Signe Grūbe

Mākslas lauks tiek regulēts kā jebkurš cits sociālais lauks, tam ir savi likumi, diskursi, naratīvi, aģenti, institūcijas, tam raksturīgs kapitāls. Mākslas lauka struktūra nav nemainīga, tā mainās līdz ar izmaiņām varas laukā un sociālā telpā. Mākslas lauka autonomija izpaužas pakāpē, kādā mākslinieks pakļaujas darbības un pārmaiņu likumiem varas laukā un sociālā telpā. Savukārt gleznotāja darbību tiešā veidā ietekmē citi mākslas lauka dalībnieki.

Referātā tiek apskatīti elementi, kas norāda uz Vilhelma Purvīša pozīciju mākslas laukā 20. gadsimta sākumā un viņa sociālā kapitāla ietekmi varas laukā. Gleznotāja pozīcija mākslas laukā tiek atklāta, nosakot aktivitātes, ko piedāvā konkrētā situācija. Kopš latviešu profesionālās mākslas pirmsākumiem gleznotāji ir centušies pierādīt savu specifisko *habitus*, un, vēloties sasniegt profesionālo līdzsvaru ar Eiropu, viņi domāja par nacionālās identitātes izteikšanu.

Pētījuma pamatā ir mākslas sociologa Pjēra Burdjē (*Pierre Bourdieu*) teorija, ka ikviens lauks (relīģijas, mākslas, zinātnes, ekonomikas u. c.), izmantojot noteiktu tā darbību regulējumu un atainojumu, piedāvā aģentiem leģitīmu formu, kā realizēt viņu vēlmes, kas ir pamatotas noteiktā *illusio* formā. Spilgts piemērs gleznotāju darbībai varas laukā ir Vilhelma Purvīša veikums – Latvijas Mākslas akadēmijas dibināšana, Rīgas pilsētas mākslas muzeja kolekcijas veidošana, darbs Mākslas akadēmijas rektora un Rīgas pilsētas mākslas muzeja direktora amatā, nozīmīgs ieguldījums Latvijas mākslā.

MIERVALŽA ĶEMERA MĀKSLAS BIEDRĪBAS LEGENDA PAR OTRAJĀ PASAULES KARĀ ZUDUŠAJIEM VILHELMA PURVĪŠA DARBIEM: KRITISKS IZVĒRTĒJUMS

Signe Irbe

20. gadsimta 80. gadu nogalē, jau pēc Vilhelma Purvīša vadītās Dabasskatu meistardarbnīcas audzēkņa, ainavu gleznotāja un luterāņu mācītāja Miervalža Ķemera (1902–1980) nāves, tika nodibināta Miervalža Ķemera mākslas biedrība. Tas notika pēc Gunta Bērziņa privātas iniciatīvas un saziņā ar Ķemera vienīgo radinieci – māsu Austru Ķemers (1907–1993). Biedrības nolūks bija saglabāt un popularizēt Latvijas Padomju mākslinieku savienībā neuzņemtā, maz zināmā Miervalža Ķemera mākslu, kā arī Dabasskatu meistardarbnīcas vēsturi.

90. gadu vidū minētais mērķis biedrības publikācijās un izstāžu darbībā pakāpeniski mainījās. Domājams, ka, iepazīties ar Ķemera atmiņām, kurās bija minēta Purvīša došanās trimdā un aprakstīts, kā Ķemers kopā ar citiem studentiem palīdzēja Meistaram kravāt mantas, Guntis Bērziņš sāka izteikt nepamatotus pieņēmumus par biedrības rīcībā nonākušo Ķemera mākslas darbu autorību, apgalvodams, ka Ķemers saņēmis Purvīša gleznas. Tas kulminēja 2007.–2008. gadā izdotajā biedrības albumā ar nosaukumu “Vilhelms Purvītis. Ainavas gleznotas 1939.–1944. gadā”. Patiesībā šajā albumā kopumā redzamas 425 Ķemera gleznas un 4 – ar nezināmu autorību.

Minētie apgalvojumi guva salīdzinoši plašu interesi sabiedrībā, bet gluži pamatoti neizpelnījās atsaucību profesionāļu aprindās. Neskatoties uz biedrības rīcībā esošajiem dokumentiem, Ķemera atmiņām un viņa laikabiedru liecībām, biedrība nespēja kritiski novērtēt situāciju un secināt, ka Ķemera rīcībā nebija simtiem Purvīša gleznu – to bija vismaz 10, un 1972. gadā Ķemers tās deponēja Valsts Mākslas muzejā rīkotajai Vilhelma Purvīša 100 gadu jubilejas izstādei.

Domājams, ka kļūdainos apgalvojumus pilnībā spētu labot līdz šim zudušie Ķemera mākslas darbu katalogi, kas atradās biedrības rīcībā. Ķemers veica savu mākslas darbu uzskaiti, iedalot tos vairākās

kategorijās, fiksējot datējumu u. c. būtisku informāciju. Arī šajā sistēmā biedrība ieviesa jauninājumus – numurus ar apzīmējumu “VP-”, taču autore secinājusi, ka mākslas darbi, kas publicēti ar šo numuru, nepieder Purvīša otaī un Œemeram arī nebija būtiski šādi izcēlt darbus, kuros būtu redzami Purvīša veiktie labojumi sava studenta gleznās.

AINAVA LATVIJAS LAIKMETĪGAJĀ MĀKSLĀ

Helēna Demakova

Vilhelma Purviša mantojums Latvijas laikmetīgajā mākslā tiek kopts caur tā saturisko apvērsumu. Referātā tiek iztirzāts, kā notiek atteikšanās no panorāmiskuma un estētiskuma. Saglabājot ainavu kā motīvu krātuvi, mākslinieki pievērsušies to izmantošanai konceptuālu uzdevumu risināšanā. Referāta ievadā tiek īsi paskaidrots laikmetīguma jēdziens attiecībā uz izvēlēto tēmu un atgādināts par 1994. gada izstādi "Jānis Mitrēvics izstāda Vilhelmu Purvīti" (kurators Ivars Runkovskis) Valsts Mākslas muzejā (tagad LNMM), kā arī citām Purviša mantojumu apliecinotām Jāņa Mitrēvica lielformāta izstādēm, cita starpā izmantojot digitālās tehnoloģijas. Tāpat tiek uzsvērts savveida ainavas ierāmējums vairāku mākslinieku darbos Pedvāles Brīvdabas mākslas parkā. Ainavas uztveres fenomenus tikuši pētīti Anitas Zabiļevskas darbos, iezīmējot jaunu tendenci Latvijas laikmetīgajā mākslā.

Tiek analizēti atsevišķu aktīvi strādājošu mūsdienu mākslinieku darbi. Apskatīts Imanta Lancmaņa 21. gadsimta trešās desmitgades ainavu reālisms, Kaspara Podnieka un Kriša Salmaņa metaforas, Zanes Tučas un Andra Egliša motīvu kadrējums, Katrīnas Neiburgas poētiskie uzvedumi, Lienas Mackus tēlnieciskās formas, Rasas un Raita Šmitu eksakto datu krāšana un izmantošana plūstoša, kustīga vēstījuma izveidē. Tiešs Purviša gleznu motīvu izmantojums Artura Bērziņa darbos parāda konceptuālu attieksmi pret mantojumu un tā nozīmi mākslas vidē.

Tiek aplūkota dokumentu un digitālo tehnoloģiju nozīme laikmetīgās mākslas darbu tapšanā, kā arī Latvijas laikmetīgās mākslas nosacīti ainavisko darbu sabiedriskā dimensija, izgaismojot saskares punktus starp Vilhema Purviša mantojuma un aktuālās mākslas nozīmi nacionālās identitātes noskaidrošanā, veidošanā un pārvērtēšanā.

REFERENTI UN SĒŽU VADĪTĀJI

Kristiāna Ābele

Mākslas vēsturniece (*Dr. art.*), Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas vēstures institūta vadošā pētniece, direktore un Mākslas zinātnes nodaļas lektore, Latvijas Nacionālā mākslas muzeja izstādes “Purvītis” (2022) zinātniskā konsultante un monogrāfiskā apcerējuma “Ainava ar gleznotāju” autore Vilhelma Purvīša 150 gadu jubilejas grāmatā (sast. Laima Slava, 2022). Atklājumus par 19. gadsimta otrās puses un 20. gadsimta sākuma personībām un norisēm Baltijas kultūrā atspoguļojusi monogrāfijās par māksliniekiem Pēteri Krastiņu (2006), Johanu Valteru (2009, 2014) un Voldemāru Zeltiņu (2021), izdevuma “Latvijas mākslas vēsture” 3. un 4. sējuma daļās par mākslas dzīvi no 1840. līdz 1915. gadam (2014, 2019), kā arī daudzos rakstos, referātos, lekcijās un vairākās pētnieciskās izstādēs.

Saziņa: kristiana.abele@lma.lv

Aija Brasliņa

Mākslas vēsturniece (*Dr. art.*), Latvijas Nacionālā mākslas muzeja (LNMM) Kolekciju un zinātniskās izpētes nodaļas (18. gs. – 20. gs. pirmā puse) vadītāja kopš 2002. gada, LNMM izstādes “Purvītis” kuratore (2022). Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas zinātnes nodaļā lasījusi lekciju kursu par 19.–20. gs. Latvijas mākslu (1997–2007). Veidojusi LNMM pastāvīgās ekspozīcijas (2005, 2016), kūrējusi pētnieciskas izstādes un sagatavojusi zinātniskas publikācijas par Latvijas mākslu no 19. gs. vidus līdz 1940. gadam, īpaši specializējoties vietējo modernistu starptautisko sadarbības tīklu izzināšanā un 2016. gadā aizstāvēt disertāciju “Starp-
tautiskie sakari Latvijas klasiskā modernisma pacēluma un jaunreālisma veidošanās posmā”. Kopā ar Laimu Slavu sastādījusi monogrāfisko albumu “Janis Rozentāls” (2017).

Saziņa: aija.braslina@lnmm.lv

Helēna Demakova

Mākslas teorētiķe, laikmetīgās mākslas izstāžu kuratore un Latvijas Mākslas akadēmijas docente. Daudzo kopš 1990. gada vadīto izstāžu projektu skaitā ir Latvijas ekspozīcijas Venēcijas biennālē (1999, 2001) un Latvijas daļa izstādē “Personīgais laiks. Latvijas, Igaunijas un Lietuvas māksla 1945–1996” Varšavā (1996). Piedalījies daudzās zinātniskās konferencēs Latvijā un ārvalstīs. Kopš 2005. gada ir topošā Latvijas laikmetīgās muzeja Starptautiskās ekspertu komisijas locekle un veidojusi vairākas šī muzeja topošajam krājumam veltītas izstādes. Nozīmīgākās grāmatas: “Inta Ruka. Mani lauku ļaudis” (1999, sast., galv. red. un tekstu autore), “Citas sarunas: raksti par mākslu un kultūru” (2002), “Nepamanīs. Latvijas laikmetīgā māksla un starptautiskais konteksts” (2010), “Patība. Personības ceļā uz Latvijas laikmetīgo mākslu. 20. gadsimta 60.–80. gadi” (2011, sast., galv. red. un tekstu autore), “Bruno Vašļevska ideālā pasaule” (2018).

Saziņa: helena.demakova@gmail.com

Ginta Gerharde-Upeniece

Mākslas vēsturniece (*Dr. art.*), Latvijas Nacionālā mākslas muzeja (LNMM) Latvijas vizuālās mākslas departamenta vadītāja, ICOM Latvijas Nacionālās komitejas priekšsēdētāja (2004–2010), Valsts kultūrkapitāla fonda padomes locekle (2020), Latvijas Mākslas akadēmijas vieslektore, izstāžu kuratore. Regulāri piedalās starptautiskās zinātniskās konferencēs. Nozīmīgākās publikācijas: raksts “Oļģerds Grosvalds (1884–1962). Diplomātijas loma Latvijas mākslas starptautiskajā reprezentācijā. 20. gs. 30. gadi” žurnālā “Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis” (2013); grāmatas “Latvijas glezniecības meistardarbi. 20. gadsimts” (2013) un “Māksla un Latvijas valsts. 1918–1940” (2016). Nozīmīgākie projekti: Marka Rotko simtgades izstāde (LNMM / Vašingtonas Nacionālās galerija); festivāli “Pārsteidzošā Latvija” (2005) un “Francijas pavasaris” (2007) sadarbībā ar Bordo un Strasbūru; “1914” – izstāde programmā “Rīga – Eiropas kultūras galvaspilsēta 2014” (LNMM); “Sejas izteiksme. Portrets Latvijā 20. gadsimts” (LNMM, 2018); “Nepieradinātās dvēseles. Simbolisms Baltijas valstīs” Orsē muzejā Parīzē (2018) un LNMM (2020–2021). Par projekta “Baltijas simbolisms” īstenošanu saņēmusi Baltijas asamblejas medaļu un balvu mākslā (2021).

Saziņa: ginta.gerharde@lnmm.lv

Žanete Grende

Mg. oec., Vilhelma Purviša mājas–muzeja vadītāja. Ieguvusi zināšanas un pieredzi kultūras menedžmentā un biznesa vadībā, studējusi Latvijas Kultūras akadēmijas doktorantūrā (2014–2016). Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras valdes priekšsēdētāja (2008–2011), LR Kultūras ministre (2011–2013), Imanta Ziedoņa muzeja izveidotāja un vadītāja (2015–2022). Līdzproducente četrām izstādēm (saņēmušas Latvijas Muzeju biedrības Gada balvu), 13 grāmatām (trīs no tām nominētas grāmatu mākslas konkursam “Zelta ābele”), sešu grāmatu ievadu autore, divu dokumentālu filmu producente un scenāriste, mākslas objektu dizaina veidotāja, vairāk nekā 40 koncertu līdzproducente.

Saziņa: zanete.grende@gmail.com

Agita Gritāne

Mākslas vēsturniece (*PhD*) un tiesību zinātņu maģistre (*Mg. iur.*), Latvijas Mākslas akadēmijas prorektore zinātniskajā darbā, doktora studiju programmas vadītāja un vairāku studiju kursu lektore. Strādājusi par juristi finanšu un ES fondu apguves jomās. Publicējusi grāmatu (2020), sarīkojusi izstādi (Kuldīga, 2020) un aizstāvējusi disertāciju (2022) par mākslinieku, pedagogu un dievturi Jēkabu Bīni. Piedalās zinātniskos projektos, konferencēs un izdevumos ar pētījumiem par Latvijas mākslas vidi 20. gadsimta pirmajā pusē sociālo un vēsturisko notikumu kontekstā.

Saziņa: agita.gritane@lma.lv

Signe Grūbe

Politoloģe, doktora grāda pretendente. Rīgas Stradiņa universitātē ieguvusi sociālo zinātņu maģistra grādu politoloģijā (*Mg. sc. pol.*) un apguvusi doktorantūras programmu socioloģijā. Promocijas darba un zinātnisko publikāciju tēma – “Gleznotāja loma nacionālās identitātes konstruēšanā mākslas lauka ietvaros”. Pētniecības intereses aptver mākslas un politikas savstarpējo ietekmi un mijiedarbību, piemēram, kā politiskā vara tiek realizēta ar kultūras institūciju starpniecību, kā veidojas, nostiprinās un transformējas nācijas koncepts un kā tiek konstruēta nacionālā identitāte.

Saziņa: signe.grube@gmail.com

Signe Irbe

2016. gadā Latvijas Mākslas akadēmijā ieguvusi bakalaura grādu vizuālās mākslas un kultūras vēsturē un teorijā, 2020. gadā Latvijas Universitātē – maģistra grādu jaunāko laiku vēsturē. 2020. gadā studijas turpinājusi Latvijas Kultūras akadēmijas maģistrantūras programmā “Kultūras mantojuma pārvaldība un komunikācija”. 2022. gadā Tuku-ma muzejā sarīkojusi izstādi “Ķemers no Ķemeriem” un gatavo izdošanai grāmatu par Miervaldi Ķemeru.

Saziņa: signe.irbe@yahoo.com

Jānis Kalnačs

Mākslas vēsturnieks (*Dr. art.*), Vidzemes Augstskolas profesors. Sarakstījis grāmatas par māksliniekiem Kārli Padegu (1993, 2011, 2014) un Jēkabu Strazdiņu (2020), kultūras pieminekļiem (“Sakrālās arhitektūras un mākslas mantojums Valmieras rajonā”, 2010, arī angļu val.; “Kokmuiža un tās alus darītava”, 2018) un 20. gadsimta 40. gadu kolīzijām Latvijas kultūrā (“Telotājas mākslas dzīve nacistiskās Vācijas okupētājā Latvijā: 1941–1945”, 2005; “Rīgas dzīvokļu “likumīgā” izlaušanās: 1944–1949”, 2017). Zinātnisko interešu un praktiskās darbības centrā ir Latvijas kultūras vēsture (it īpaši 20. gadsimta 30.–40. gadi, neordināras personības, mākslas un varas attiecības, mākslas kolekciju likteņi), kultūras mantojuma aizsardzība un kultūras tūrisms.

Saziņa: janis.kalnacs@va.lv

Eduards Kļaviņš

Mākslas vēsturnieks (*Dr. habil. art.*), Latvijas Mākslas akadēmijas emeritētais profesors, Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas vēstures institūta direktors (2012–2022) un vadošais pētnieks, daudzsējumu izdevuma “Latvijas mākslas vēsture” sastādītājs un zinātniskais redaktors (kopš 2013). Mācību kursu un pētnieciskā darba tematika – Latvijas 19.–20. gs. māksla, Rietumu 20. gs. māksla, mākslas vēstures metodoloģija. Plašākās un būtiskākās no apmēram 100 publikācijām par minētajām tēmām – monogrāfijas “Latviešu portreta glezniecība. 1850–1916” (1996) un “Džo. Jāzepa Grosvalda dzīve un māksla” (2006) par latviešu modernisma pamatlicēju, “Latvijas mākslas vēstures” 3., 4. un 5. sējuma (2014, 2016, 2019) daļas.

Saziņa: eduard.klavins@lma.lv

Elīna Kursīte

Mg. soc., LU Humanitāro zinātņu fakultātes zinātniskā asistente. Pētnieciskās intereses ietver 20. gadsimta 80.–90. gadu gastronomisko kodu Latvijā, fotogrāfiju, mutvārdu vēsturi, etnogrāfiju, mazos skrajciemus, sociālantropoloģiju. Darbojas projektā “Nacionālā identitāte: gastro-poētiskais aspekts. Vēsturiskais, starpnacionālais un starpdisciplinārais konteksts” (Nr. Izp-2019/1-0294, 2020–2022). Līdzautore grāmatām “Latvijas pierobežas pēdējie mohikāņi”, “Latgales pēdējie mohikāņi”, “Nākamā pietura – Mājas”. Pašlaik izstrādā promocijas darbu “Gastronomiskā koda pārmaiņas Latvijā mūsdienu folklorā. 1980.–1990. gadi”.
Saziņa: elinakursite@gmail.com

Māra Lāce

Mākslas vēsturniece (*Mg. art.*). Kopš 2001. gada vada Latvijas Nacionālo mākslas muzeju (līdz 2005 – Valsts Mākslas muzejs), kur strādā kopš 1973. gada. Pētījusi mākslas muzeja vēsturi un mākslas kolekcionešanu Latvijā, sagatavojot zinātniskus un populārzinātniskus rakstus. Piedalījies dažādu mākslas izdevumu veidošanā un sastādījusi grāmatu “Valsts Mākslas muzejs” (2005). Godalgota ar Triju Zvaigžņu ordeni, kā arī citiem Latvijas un ārvalstu apbalvojumiem. Latvijas Zinātņu akadēmijas goda locekle kopš 2015. gada.

Saziņa: mara.lace@lnmm.lv

Dace Lamberga

Mākslas vēsturniece (*Dr. art.*). Sarakstījusi grāmatas “Klasiskais modernisms: Latvijas glezniecība 20. gadsimta sākumā” (2004, 2016; tulk. arī franču, igauņu, angļu valodā), “Jēkabs Kazaks” (2007), “Valdemārs Tone” (2010), “Konrāds Ubāns” un “Rūdolfs Pērle” (abas 2014), “Latvijas māksla simbolisma laikmetā” (2019) un “Egils Rozenbergs” (2022). Rakstu autore izdevumos par Fridrihu Miltu, Sigitu Dauguli, Edgaru Vērpi, Ugu Skulmi, Romanu Sutu un Vilhelmu Purvīti, sagatavojusi vairāk nekā 300 publikāciju periodikā, krājumos un katalogos. Vairāk nekā piecdesmit 20.–21. gs. glezniecības un dekoratīvās mākslas izstāžu kuratore Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā un ārzemēs – Armēnijā, Baltkrievijā, Beļģijā, Čehijā, Dānijā, Francijā, Islandē, Īrijā, Krievijā, Luksemburgā, Nīderlandē, Norvēģijē un Zviedrijā. Piedalījies vairāk nekā trīsdesmit zinātniskās konferencēs Latvijā,

Baltkrievijā, Čehijā, Igaunijā, Francijā, Lietuvā, Polijā, Vācijā un Zviedrijā. Apbalvota ar Triju Zvaigžņu ordeni (2011) un ordeni *Arts et Lettres* (Francija, 2018).

Saziņa: dace.lamberga@gmail.com

Kristīne Ogle

Mākslas vēsturniece (*Dr. art.*), Latvijas Mākslas akadēmijas asociētā profesore. Pasniedz baroka–rokoko perioda un Latvijas mākslas vēsturi (1850–1945). Zinātnisko interešu lokā ietilpst sakrālā arhitektūra un māksla, kā arī ainavu glezniecība. Kopš 1999. gada piedalās vietējās un starptautiskās konferencēs un semināros. Vairāk nekā 30 publikāciju autore Latvijas un ārzemju izdevumos. Saņēmusi Profesora Dr. Roma Bēma piemiņas fonda prēmiju (2000, 2003), Latvijas Zinātņu akadēmijas balvu jauniešiem zinātniekiem (2004), Latvijas Universitātes Kristapa Morberga stipendiju (2004), Latvijas Zinātnes padomes doktorantūras atbalsta grantu (2005). Kopš 2005. gada kā pētniece vai vadītāja piedalījiesies Latvijas Mākslas akadēmijas, Valsts Kultūrkapitāla fonda, Latvijas Zinātnes padomes un citu organizāciju atbalstītos zinātnisko pētījumu projektos.

Saziņa: kristine.ogle@tvnet.lv

Sanita Oše

Mākslas vēsturniece (*Mg. art.*), Nacionālās Kultūras mantojuma pārvaldes Kultūras priekšmetu aprites daļas eksperte. Studējusi latviešu filoloģiju Latvijas Universitātē un mākslas vēsturi un teoriju Latvijas Mākslas akadēmijā, kur 2020. gadā aizstāvējusi bakalaura darbu “Jānis Kalniņš (1884–1983). Pedagoģis, mākslinieks, rakstnieks” kā monogrāfisku pētījumu par Latvijas kultūras ainā maz zināmu personību un 2022. gadā ieguvusi maģistra grādu par darbu “Venjamina Blūma skola un “blūmieši” 19.–20. gs. mijas mākslas izglītībā”.

Saziņa: sanita.ose@mantojums.lv

Edīte Parute

Mākslas vēsturniece (*Dr. art.*) ar specializāciju modes vēsturē, Latvijas Mākslas akadēmijas Dizaina nodaļas docente. Tiekas paplašināt modes zinātnes jomu un interpretēt tērpu dažādos aspektos, publicējot rakstus akadēmiskos un populārzinātniskos izdevumos, kā arī

tiešsaistes platformās. Bijusi vieslektore dažādos mākslas un modes pasākumos, piedalījies zinātniskās konferencēs, forumos un semināros, organizējusi atsevišķu Latvijas modes vēstures periodu izpētes pasākumus Latvijas Mākslas akadēmijas studentiem. Apjomīgākā publikācija – “Stila un modes enciklopēdija” (2010; otrā daļa sagatavošanā). Kopš 2016. gada Edīte Parute ir apvienības *The Association of Dress Historians* (Lielbritānija) biedre.

Saziņa: edite.parute@lma.lv

Indra Tuņa

Latvijas Nacionālā vēstures muzeja ķīmiķe kopš 1994. gada. Studējusi Rīgas Tehniskās universitātes Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātē, sākotnēji iegūstot inženiera – ķīmiķa diplomu polimēru pārklājumu specializācijā, kuru sekojoši papildinājusi ar *Dipl. ing. chem.* un *Mg. sc. chem.* diplomiem restaurācijas un konservācijas tehnoloģijā. Paralēli izpētes darbam kopš 2003. gada māca ķīmiju restaurācijas nodaļu studentiem Latvijas Mākslas akadēmijā un Rīgas Celtniecības koledžā. Latvijas Restauratoru biedrības valdes locekle, Starptautiskā restaurācijas institūta (*International Institute for Conservation – IIC*) aicinātā biedre (*fellow*), Latvijas pārstāve Starptautiskajā Atomenerģijas aģentūrā (*International Atomic Energy Agency*) jautājumos par kultūras mantojuma saglabāšanu, aizsardzību un restaurāciju, izmantojot kodoltehnoloģijas. 2012. gadā *IIC* Vīnes kongresā saņēmusi godalgu par stenda referātu.

Saziņa: tuna.indra@gmail.com

Baiba Vanaga

Mākslas vēsturniece (*Dr. art.*), Rundāles pils muzeja Mākslas pētniecības nodaļas vadītāja (kopš 2019), Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta pētniece projektā “Sieviešu pārstāvniecība Latvijas kultūrā un sabiedrībā (1870–1940)” (Nr. Izp-2020/1-0215, 2021–2023). Aizstāvējusi disertāciju “Sievietes mākslinieces Latvijā laikā no 19. gadsimta vidus līdz 1915. gadam” (Latvijas Mākslas akadēmija, 2015). Strādājusi Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā un Latvijas Nacionālajā arhīvā. Piedalījies konferencēs Rīgā, Korkā, Zagrebā, Brēmenē, Greifsvāldē, Berlīnē, Viļņā, Tallinā un Varšavā, sagatavojusi rakstus latviešu, lietuviešu, igauņu, vācu un angļu

izdevumiem. Pētniecības intereses: sievietes mākslinieces, vēsturiskās kolekcijas, mākslas dzīve Latvijā laikā no 18. gadsimta nogales līdz 20. gadsimta vidum.

Saziņa: baiba.vanaga@rundale.net

Liene Visendorfa

Latvijas Nacionālā mākslas muzeja glezniecības restauratore (kopš 2016). Studējusi restaurāciju Latvijas Mākslas akadēmijā, kur ieguvusi bakalaura grādu par darbu "Pareizticīgo baznīcas procesiju karoga fragmenta "Sv. Nikolajs / Kristus kristīšana" praktiskā restaurācija un ieskats attēloto sižetu ikonogrāfijā" (2002) un maģistra grādu par darbu "Restaurācijas problemātika stājglezniecībai uz metāla" (2004). Bijusi Latvijas Mākslas akadēmijas Restaurācijas katedras asistente (2003–2011) un lektore (2011–2016). 2012. gadā ieguvusi stājglezniecības restauratora-meistara kvalifikāciju.

Saziņa: liene.visendorfa@lnmm.lv

ISBN 978-9934-541-89-6

9 789934 541896